

WYROK
z dnia 11 maja 2010 r.
Sygn. akt SK 50/08*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Mirosław Wyrzykowski – przewodniczący
Stanisław Biernat – sprawozdawca
Wojciech Hermeliński
Adam Jamróz
Teresa Liszcz,

po rozpoznaniu w trybie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417 oraz z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375), na posiedzeniu niejawnym w dniu 14 kwietnia 2010 r., skargi konstytucyjnej spółki Przedsiębiorstwo Handlowe „Paxer” Jolanta Prusinowska, Grzegorz Prusinowski spółka jawna z siedzibą w Olsztynie o zbadanie zgodności:

art. 119 § 2 i 3 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 83, poz. 930, ze zm.) z art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 42 ust. 1-3 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

Art. 119 § 3 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, ze zm.) w zakresie, w jakim przewiduje dwuletni termin do wytoczenia powództwa o roszczenie przewidziane w art. 119 § 2 tej ustawy, liczony od daty uprawomocnienia się orzeczenia o przypadku przedmiotów:

- a) jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,**
- b) jest zgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji,**
- c) nie jest niezgodny z art. 21 ust. 1, art. 42 i art. 64 ust. 3 Konstytucji.**

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417 oraz z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

UZASADNIENIE

* Sentencja została ogłoszona dnia 25 maja 2010 r. w Dz. U. Nr 88, poz. 583.

I

1.1. W skardze konstytucyjnej, która wpłynęła do Trybunału Konstytucyjnego w dniu 6 listopada 2007 r., spółka Przedsiębiorstwo Handlowe „Paxer” Jolanta Prusinowska, Grzegorz Prusinowski spółka jawna z siedzibą w Olsztynie (dalej: skarżąca) wniosła o stwierdzenie, że art. 119 § 2 i 3 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 83, poz. 930, ze zm.; dalej: k.k.s.) jest niezgodny z art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 42 ust. 1-3 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

1.2. Skarga konstytucyjna została wniesiona w następującym stanie faktycznym:

Według informacji przedstawionych przez skarżącą oraz wskazanych w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego w Olsztynie z 28 maja 2007 r. o sygn. akt I C 898/06, na podstawie umowy leasingu operacyjnego z 15 października 1996 r. skarżąca przyjęła w leasing samochód osobowy od dającego w leasing Pekao Leasing sp. z o.o. w Warszawie. Zbywcą był Marek J., wobec którego Sąd Rejonowy w Pile wyrokiem z 6 listopada 2003 r. o sygn. akt II K 212/03 orzekł środek karny w postaci przepadku wskazanego powyżej samochodu osobowego, w związku z popełnieniem przestępstwa skarbowego polegającego na wprowadzeniu organów celnych w błąd co do faktycznej wartości tego pojazdu. Po zakończeniu leasingu, 18 listopada 1999 r. skarżąca nabyła ten samochód od firmy leasingowej.

Według skarżącej, o orzeczeniu przepadku dowiedziała się dopiero 9 sierpnia 2006 r., gdy pracownicy Urzędu Skarbowego w Olsztynie, wykonując wskazany wyrok Sądu Rejonowego w Pile, odebrali jej samochód. Wskazała, że 11 sierpnia 2006 r. złożyła do Urzędu Skarbowego w Olsztynie żądanie wyłączenia zajętego samochodu spod egzekucji, a następnie wniosła zażalenie na postanowienie tego urzędu o umorzeniu postępowania. Samochód został sprzedany przez Urząd Skarbowy na licytacji.

Skarżąca wniosła pozew o zasądzenie od Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Olsztynie i Komendanta Wojewódzkiego Policji w Szczecinie kwoty 25 000 zł z ustawowymi odsetkami oraz o zasądzenie kosztów procesu. W wyroku z 28 maja 2007 r., sygn. akt I C 898/06, Sąd Rejonowy w Olsztynie oddalił powództwo skarżącej. Następnie skarżąca wniosła apelację, która została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z 9 października 2007 r., sygn. akt IX Ca 527/07. Wyrok ten stanowił podstawę wniesienia skargi konstytucyjnej w niniejszej sprawie.

1.3. Skarżąca podniosła w skardze, a także w piśmie procesowym z 25 sierpnia 2008 r., że w sytuacji gdy o przepadku przedmiotu dowiedziała się w chwili jego zajęcia przez organ egzekucyjny, a jednocześnie przedawniła się możliwość dochodzenia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z uwagi na upływ terminu dwóch lat określonego w kwestionowanym art. 119 § 3 k.k.s., doszło do naruszenia jej prawa do ochrony własności. Z kolei rażąca dysproporcja pomiędzy ogólną regulacją ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, ze zm.; dalej: kodeks cywilny lub k.c.), zgodnie z którą termin przedawnienia wynosi dziesięć lat, a regulacją, która znalazła zastosowanie w jej sprawie, świadczy o naruszeniu zasady równości. W ocenie skarżącej kwestionowane przepisy prowadzą również do pozbawienia konstytucyjnego prawa do obrony, skoro umożliwiają orzeczenie przepadku przedmiotu także wtedy, gdy osoba, która nie popełniła czynu zabronionego, nie zgłosiła interwencji w wyznaczonym przez te przepisy czasie z przyczyn od niej niezależnych. Skarżąca podkreśliła, że Sąd Rejonowy w Pile orzekający przepadek nie ustalił, że w dniu wydania wyroku z 6 listopada 2003 r. przedmiot podlegający przepadkowi nie stanowił już własności skazanego Marka J., lecz skarżącej. Wskutek tego pozbawił ją możliwości

obrony przysługujących jej praw. Skarżąca wskazała, że zajęty samochód nabyła w dobrej wierze, nie wiedząc o popełnieniu przez Marka J. przestępstwa skarbowego zaniżenia należności celnej. W ocenie skarżącej orzeczenie przepadku rzeczy, z uwagi na cel tego środka, tj. uczynienie przestępstwa skarbowego nieopłacalnym, nie może krzywdzić osoby trzeciej, która nie uczestniczyła w popełnieniu przestępstwa. Skarżąca w piśmie z 25 sierpnia 2008 r. sprecyzowała, że podstawą wydanych w jej sprawie rozstrzygnięć Sądu Rejonowego w Olsztynie oraz Sądu Okręgowego w Olsztynie był art. 119 § 3 k.k.s.

2. Pismem z 22 grudnia 2008 r. Prokurator Generalny przedstawił stanowisko w sprawie, wnosząc o uznanie, że art. 119 § 3 k.k.s.: 1) nie jest niezgodny z art. 21 ust. 1, art. 42 ust. 1-3 i art. 64 ust. 3 Konstytucji; 2) w zakresie, w jakim przewiduje wygaśnięcie roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie później niż przed upływem dwóch lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia o przepadku przedmiotów – jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji; 3) w pozostałym zakresie jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji. Ponadto w ocenie Prokuratora Generalnego postępowanie podlega umorzeniu w pozostałym zakresie na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK) z powodu niedopuszczalności wydania orzeczenia.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, podstawą ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącej był tylko art. 119 § 3 k.k.s. Art. 119 § 2 k.k.s. nie stanowił natomiast podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie skarżącej, a zatem orzekanie w przedmiocie jego zgodności z Konstytucją jest niedopuszczalne. Z tej przyczyny Prokurator Generalny wniósł o umorzenie postępowania w zakresie dotyczącym zgodności z Konstytucją art. 119 § 2 k.k.s. W ocenie Prokuratora Generalnego art. 21 ust. 1 Konstytucji nie stanowi adekwatnego wzorca kontroli dla oceny konstytucyjności art. 119 § 3 k.k.s. Skarżąca, przedstawiając zarzut pozbawienia możliwości obrony prawa własności, pomija okoliczność, że art. 119 k.k.s. dotyczy sytuacji, w której podmiot roszcący sobie prawo do przedmiotu objętego przepadkiem został już pozbawiony własności tego przedmiotu. Z tych samych przyczyn nieadekwatny dla oceny konstytucyjności kwestionowanej regulacji jest również art. 64 ust. 3 Konstytucji, gdyż przepis ten dotyczy własności, a nie innych praw majątkowych. Ponadto przepis będący podstawą ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie skarżącej ma zastosowanie w postępowaniu cywilnym, a nie represyjnym, w rozumieniu art. 42 Konstytucji, czyli ten wzorzec kontroli jest nieadekwatny.

Prokurator Generalny podniósł, że zakres ochrony innych praw majątkowych przysługującej na podstawie art. 64 ust. 1 Konstytucji, do której należy również prawo dochodzenia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, należy traktować szeroko, z uwzględnieniem stosunków społeczno-gospodarczych, od których zależy faktyczna ich treść. Tymczasem przewidziane w kwestionowanym art. 119 § 3 k.k.s. ograniczenie dwuletnim terminem dochodzenia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, obowiązujące także wtedy, gdy uprawniony z przyczyn od siebie niezależnych nie wie o przysługującym mu roszczeniu, uniemożliwia realizację przysługującego mu prawa, a przez to narusza art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, kwestionowana regulacja różnicuje sytuację prawną podmiotów, którym przysługuje prawo dochodzenia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia na podstawie art. 119 § 2 k.k.s., w stosunku do sytuacji prawnej pozostałych podmiotów, którym przysługuje prawo dochodzenia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia na zasadach ogólnych z dziesięcioletnim terminem przedawnienia roszczeń. Stosownie do zaskarżonej regulacji, jeżeli uprawniony nie zostanie powiadomiony o przysługujących mu prawach do zgłoszenia interwencji w

postępowaniu karnoskarbowym, informację o przypadku przedmiotu stanowiącego jego własność uzyska dopiero w toku postępowania egzekucyjnego dotyczącego wykonania orzeczonego przypadku. Termin uzyskania wiadomości o prawomocnie orzeczonym przypadku jest zatem uzależniony od sprawności działania organów egzekucyjnych, w tym m.in. od daty wszczęcia postępowania egzekucyjnego bądź zabezpieczenia przedmiotów zagrożonych przypadkiem. Z brzmienia art. 119 § 3 k.k.s. wynika jednoznacznie, że upływ dwuletniego terminu powoduje wygaśnięcie roszczenia także wtedy, gdy powód nie wiedział o orzeczeniu z przyczyn od siebie niezależnych. Z kolei, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, dla roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia obowiązuje dziesięcioletni termin ich przedawnienia. Prokurator Generalny zauważył, że wskazane zróżnicowanie nie pozostaje w racjonalnym związku z treścią przepisów mających na celu umożliwienie odzyskania korzyści majątkowej uzyskanej przez Skarb Państwa bez podstawy prawnej.

3. Marszałek Sejmu w piśmie z 17 lipca 2009 r. wniósł w imieniu Sejmu o stwierdzenie, że art. 119 § 3 k.k.s., w części obejmującej fragment zdania „nie później jednak niż przed upływem 2 lat od daty uprawomocnienia się tego orzeczenia”, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji, a także nie jest niezgodny z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 3 i art. 42 ust. 1-3 Konstytucji. Jednocześnie wniósł o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia. Zdaniem Marszałka Sejmu art. 21, art. 64 ust. 3 oraz art. 42 Konstytucji nie stanowią adekwatnych wzorców kontroli dla oceny konstytucyjności kwestionowanego art. 119 § 3 k.k.s. Zasada ustrojowa wyrażona w art. 21 Konstytucji nie przewiduje ochrony praw majątkowych innych niż własność, tymczasem zaskarżony art. 119 § 3 k.k.s. dotyczy sytuacji, w której podmiot roszczący sobie prawo do przedmiotu objętego przypadkiem został już pozbawiony własności tego przedmiotu. Podobnie art. 64 ust. 3 Konstytucji nie jest właściwym wzorcem, gdyż dotyczy jedynie ograniczeń prawa własności. Z kolei art. 42 Konstytucji nie jest adekwatnym wzorcem kontroli w niniejszej sprawie, gdyż odnosi się do odpowiedzialności karnej i dotyczy postępowań o charakterze represyjnym. Tymczasem dochodzenie roszczenia określonego w art. 119 § 2 k.k.s. nie stanowi kontynuacji postępowania karnego skarbowego, lecz jest odrębną sprawą cywilną.

W ocenie Marszałka Sejmu, zaskarżony art. 119 § 3 k.k.s., w części, w jakiej przewiduje wygaśnięcie roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z upływem dwóch lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia o przypadku przedmiotów, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji. Marszałek podniósł, że ustawodawca definiując i określając ochronę prawa do roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, które stanowi „inne prawo majątkowe”, nie może ograniczać tego prawa w sposób uniemożliwiający jego realizację. Przewidziany w zaskarżonym przepisie termin dwóch lat może okazać się zbyt krótki, aby uprawniony mógł odzyskać utraconą własność w trybie określonym w art. 119 § 2 k.k.s. Z tej przyczyny ograniczenie dwuletnim terminem możliwości dochodzenia roszczenia przez uprawnionego, który z przyczyn od siebie niezależnych nie zgłosił interwencji, narusza konstytucyjne standardy ochrony prawa do roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia od Skarbu Państwa.

Zdaniem Marszałka Sejmu, z uwagi na okoliczność, że art. 32 ust. 1 Konstytucji nie może stanowić samoistnego wzorca kontroli w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, analiza zgodności z Konstytucją zaskarżonego przepisu powinna obejmować wzorce określone w art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Marszałek podkreślił, że zarówno zasada równości jak i zasada równej ochrony praw majątkowych nie mają charakteru absolutnego. Marszałek wskazał, że w świetle art. 118 k.c. roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia podlegają przedawnieniu po upływie

dziesięciu lat. Z kolei zaskarżony art. 119 § 3 k.k.s. powoduje wygaśnięcie roszczenia, czyli jego upływ skutkuje surowszymi konsekwencjami niż upływ terminu przedawnienia. Dodatkowo termin przewidziany w kwestionowanym przepisie jest znacznie krótszy od terminu przedawnienia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia określonego w kodeksie cywilnym. Marszałek wskazał także, że w przypadku roszczenia Skarbu Państwa z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia zastosowanie znalazłyby przepisy kodeksu cywilnego przewidujące dziesięcioletni termin przedawnienia. W ocenie Marszałka zaskarżony przepis prowadzi do nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji prawnej podmiotów uprawnionych do występowania z roszczeniami z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wobec Skarbu Państwa, a tym samym jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 26 listopada 2008 r. (pismo znak: RPO-599603-VI/08/AM) poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.

II

Zgodnie z art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK) skarga konstytucyjna może być rozpoznana przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z przedstawionych na piśmie stanowisk uczestników postępowania bezspornie wynika, że akt normatywny, na podstawie którego sąd lub inny organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach i prawach albo obowiązkach skarżącego, jest niezgodny z Konstytucją (zob. wyroki TK: z 28 listopada 2006 r., sygn. SK 19/05, OTK ZU nr 10/A/2006, poz. 154; z 16 października 2007 r., sygn. SK 63/06, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 105; z 15 kwietnia 2009 r., sygn. SK 28/08, OTK ZU nr 4/A/2009, poz. 48; z 8 grudnia 2009 r., sygn. SK 34/08, OTK ZU nr 11/A/2009, poz. 165).

Wobec spełnienia w niniejszej sprawie powyższej przesłanki skarga konstytucyjna została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przedmiot i zakres kontroli konstytucyjnej.

1.1. Skarżąca w *petitum* skargi konstytucyjnej zakwestionowała zgodność z Konstytucją art. 119 § 2 i 3 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, ze zm.; dalej: k.k.s., kodeks karny skarbowy). Art. 119 k.k.s. brzmi:

„§ 1. Interwenient roszczący sobie prawo do przedmiotów podlegających przepadkowi może dochodzić swych roszczeń w postępowaniu w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe.

§ 2. W razie prawomocnego orzeczenia przepadku przedmiotów, co do których podmiot określony w § 1 nie zgłosił interwencji we właściwym czasie z przyczyn od siebie niezależnych, odpowiedzialność Skarbu Państwa ocenia się według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

§ 3. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wygasa, jeżeli powództwa nie wytoczono w terminie 3 miesięcy, licząc od dnia, w którym powód dowiedział się o prawomocnym orzeczeniu przepadku przedmiotów, nie później jednak niż przed upływem 2 lat od daty uprawomocnienia się tego orzeczenia”.

1.2. Zgodnie z art. 79 Konstytucji oraz art. 47 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK) przedmiotem skargi konstytucyjnej może być przepis, który był podstawą ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej o konstytucyjnych wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego.

W *petitum* skargi konstytucyjnej skarżąca wskazała jako przedmiot kontroli przepisy art. 119 § 2 i 3 k.k.s. Trybunał Konstytucyjny zauważa, że podstawę prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie z 9 października 2007 r. stanowił jedynie art. 119 § 3 k.k.s. Takie stanowisko przedstawiła zresztą również skarżąca w piśmie z 25 sierpnia 2008 r., a także Marszałek Sejmu i Prokurator Generalny w pisemnych stanowiskach. Ponieważ art. 119 § 2 k.k.s. nie stanowił podstawy ostatecznego orzeczenia o prawach skarżącej, Trybunał stwierdza niespełnienie jednej z przesłanek postępowania. Wynika z tego konieczność umorzenia postępowania w zakresie kontroli konstytucyjności tego przepisu z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK).

1.3. Przedmiotem kontroli jest norma zawarta w art. 119 § 3 k.k.s., która przewiduje dwuletni termin na wytoczenie powództwa dla dochodzenia roszczenia przewidzianego w art. 119 § 2 tej ustawy, liczony od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o przepadku przedmiotów. Trybunał Konstytucyjny w ramach niniejszej sprawy nie bada natomiast zgodności z Konstytucją innych norm, jakie można wyinterpretować z art. 119 § 3 k.k.s., a mianowicie normy ograniczającej dopuszczalność wytoczenia powództwa do trzech miesięcy, licząc od dnia, w którym powód dowiedział się o prawomocnym orzeczeniu przepadku przedmiotów, ani normy przewidującej skutek wygaśnięcia roszczenia w razie niewytoczenia powództwa w terminach wskazanych w omawianym przepisie.

Także wcześniejsze ustawy zawierały regulacje analogiczne do art. 119 k.k.s. Sam mechanizm umożliwiający osobie trzeciej dochodzenie roszczeń w związku z orzeczeniem przepadku rzeczy przewidywała już ustawa karna skarbową z 2 sierpnia 1926 r. (Dz. U. Nr 105, poz. 609). Późniejsze akty normatywne zawierały przepisy w kształcie bardzo zbliżonym do tekstu kodeksu karnego skarbowego. W szczególności akty te przewidywały takie same terminy wygaśnięcia roszczenia jak obecnie obowiązujący art. 119 § 3 k.k.s. (por. np.: art. 216 § 3 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 listopada 1936 r. – Prawo karne skarbowe, Dz. U. Nr 84, poz. 581 oraz art. 19 § 3 ustawy karnej skarbowej z dnia 26 października 1971 r., Dz. U. Nr 28, poz. 260; dalej: u.k.s. z 1971 r.).

2. Przepadek przedmiotu stanowiącego własność osoby trzeciej według kodeksu karnego skarbowego.

2.1. Trybunał Konstytucyjny uważa za wskazane dokonanie krótkiej charakterystyki rozwiązań ustawowych dotyczących przepadku przedmiotu stosownie do przepisów kodeksu karnego skarbowego.

2.2. Kodeks karny skarbowy zawiera przepisy dotyczące przepadku przedmiotów orzekanego jako środek karny lub środek zabezpieczający za przestępstwa skarbowe (zob. art. 22 § 2 pkt 2-4 i 6, art. 29-33, art. 43 k.k.s.) oraz wykroczenia skarbowe (zob. art. 47 § 2 pkt 2 i 3, art. 47 § 3, art. 49 k.k.s.). Przepadkiem objęte są: przedmiot pochodzący bezpośrednio z przestępstwa, narzędzie lub inny przedmiot stanowiący mienie ruchome, który służył lub był przeznaczony do jego popełnienia oraz opakowanie i przedmiot niepodzielnie połączony z przedmiotem przestępstwa, a także przedmiot, którego

wytwarzanie, posiadanie, obrót, przechowywanie, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione (zob. art. 29 k.k.s.).

2.3. Kodeks karny skarbowy przewiduje możliwość orzeczenia przez sąd przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, opakowań i przedmiotów niepodzielnie połączonych z przedmiotem przestępstwa, a także przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przechowywanie, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione także wówczas, gdy przedmioty te nie są własnością sprawcy (zob. art. 31 § 1 k.k.s.). Z kolei, sąd może orzec przepadek narzędzia lub innego przedmiotu stanowiącego mienie ruchome, które służyło lub było przeznaczone do popełnienia przestępstwa skarbowego, niebędące własnością sprawcy, jeżeli ich właściciel lub inna osoba uprawniona na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach przewidywała albo mogła przewidzieć, że mogą one służyć lub być przeznaczone do popełnienia tego przestępstwa (zob. art. 31 § 1a k.k.s.). Przepis określający warunki orzeczenia przepadku narzędzi przestępstwa skarbowego został dodany art. 1 pkt 23 lit. b ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 178, poz. 1479). Przed tą nowelizacją, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 29 czerwca 2005 r., sygn. SK 34/04 (OTK ZU nr 6/A/2005, poz. 69) orzekł o niekonstytucyjności art. 31 § 1 w związku z art. 30 § 3 k.k.s. w zakresie, w jakim przewiduje obligatoryjny przepadek narzędzi, stanowiących własność osoby trzeciej, które służyły do popełnienia przestępstwa skarbowego. W następstwie wskazanego wyroku oraz nowelizacji ustawy orzeczenie przepadku narzędzi przestępstwa skarbowego musi być poprzedzone zbadaniem, czy właściciel tego przedmiotu miał związek z popełnionym za ich pomocą przestępstwem.

Okoliczność wyłączającą przepadek przedmiotów stanowiących własność osoby trzeciej określa również art. 31 § 2 k.k.s., zgodnie z którym przepadku przedmiotów nie orzeka się, jeżeli są własnością osoby trzeciej, a sprawca uzyskał je w drodze czynu zabronionego jako przestępstwo lub wykroczenie. Ponadto art. 31 § 3 k.k.s. wyłącza możliwość orzekania przepadku przedmiotów w sytuacji, gdy orzeczenie to byłoby niewspółmierne do wagi popełnionego przestępstwa skarbowego oraz gdy uiszczono należność publicznoprawną dotyczącą przedmiotów zagrożonych przepadkiem. Ocena, czy w określonej sprawie zachodzą okoliczności określone w art. 31 § 2 i 3 k.k.s., należy do sądu.

2.4. Zaskarżony w niniejszej sprawie przepis kodeksu karnego skarbowego powiązany jest ściśle z instytucją interwencji. Służy ona zapewnieniu ochrony praw osób, które nie są podejrzane lub oskarżone w postępowaniu w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe (zob. art. 53 § 41 k.k.s.), a zgłaszają roszczenia do przedmiotów podlegających przepadkowi. Zgodnie z art. 119 § 1 k.k.s. interwenient roszczący sobie prawo do przedmiotów objętych przepadkiem może dochodzić swych roszczeń w ramach postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe.

Spośród postępowań represyjnych, które przewidują możliwość orzeczenia przepadku rzeczy, jedynie postępowanie karnoskarbowe zawiera regulację dotyczącą interwencji. Wprowadzenie specjalnego mechanizmu ochrony osób roszczących sobie prawo do przedmiotów podlegających przepadkowi wynika z przedstawionego wyżej rozwiązania przyjętego w tym postępowaniu, zgodnie z którym przedmioty stanowiące przedmiot przestępstwa podlegają przepadkowi, choćby nie były własnością sprawcy. Powoduje to znaczną częstotliwość orzekania o przepadku przedmiotów nienależących do sprawcy przestępstwa w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe (zob. A. Orłowska, A. Antkiewicz, *Prawa osoby trzeciej wobec*

zagrożenia przepadkiem przedmiotów lub wobec orzeczonego przypadku w postępowaniu karnym, „Przeгляд Sądowy” nr 11-12/2006, s. 170).

Interwencję można zgłosić do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego w pierwszej instancji (art. 126 § 1 k.k.s.). Wobec wskazanej powyżej możliwości orzeczenia przypadku rzeczy stanowiącej własność osoby trzeciej (art. 31 § 1 z zast. § 1a) samo wykazanie przez interwenienta, że jest właścicielem przedmiotu, którego dotyczy interwencja, nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia interwencji. Uwzględnienie interwencji może nastąpić m.in. w razie stwierdzenia występowania okoliczności określonych w art. 31 § 2 i 3 k.k.s. lub wykazania przez interwenienta, że nie występują przesłanki przypadku z art. 31 § 1 k.k.s. W celu wykazania tych okoliczności interwenient może występować z inicjatywą dowodową (zob. wyrok SN z 19 maja 1995 r., sygn. akt III KRN 24/95, OSNKW z. 11-12/1995, poz. 83; T. Grzegorzcyk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 507). W przypadku uwzględnienia interwencji sąd nie orzeka przypadku przedmiotów; art. 32 k.k.s. przewiduje jednak możliwość orzeczenia względem sprawcy obowiązku uiszczenia kwoty stanowiącej równowartość pieniężną tego przedmiotu (zob. G. Skowronek, *Szczególne strony postępowania w sprawach karnych skarbowych*, „Prokuratura i Prawo” nr 7-8/2005, s. 175).

2.5. Jeżeli na podstawie danych zebranych w toku postępowania zostanie ustalony podmiot spełniający warunki do wniesienia interwencji, organ prowadzący postępowanie karne skarbowe obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić go o przysługującym mu uprawnieniu, chyba że nie może ustalić jego miejsca zamieszkania, pobytu lub siedziby (zob. art. 127 § 2 k.k.s.). Wskazuje się, że obowiązek zawiadomienia ewentualnego interwenienta spoczywa zarówno na organie prowadzącym postępowanie przygotowawcze jak i na sądzie. Granice czasowe tego obowiązku wyznacza art. 126 § 1 k.k.s., określający etap postępowania, do którego można zgłosić interwencję. Jest to, jak już wspomniano wyżej, chwila rozpoczęcia przewodu sądowego w pierwszej instancji.

2.6. W przypadku, gdy osoba roszcząca sobie prawo do przedmiotów podlegających przepadkowi nie zgłosiła interwencji we właściwym czasie z przyczyn od siebie niezależnych, wówczas przysługuje jej możliwość dochodzenia swoich roszczeń od Skarbu Państwa, który odpowiada według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 119 § 2 k.k.s.).

Za niezgłoszenie interwencji z przyczyn niezależnych uznaje się sytuacje, w których osoba w ogóle nie wiedziała o toczącym się postępowaniu albo dowiedziała się o nim zbyt późno, tj. już po rozpoczęciu przewodu w pierwszej instancji, albo wiedziała o postępowaniu, ale z przyczyn od siebie niezależnych nie była w stanie zgłosić interwencji (zob. A. R. Światłowski, [w:] G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A. R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 626).

W przypadku wystąpienia z roszczeniem przewidzianym w art. 119 § 2 k.k.s. przeciwko Skarbowi Państwa z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, powód musi wykazać, że Skarb Państwa uzyskał korzyść majątkową kosztem jego osoby bez podstawy prawnej. W literaturze wskazuje się, że bezpodstawne wzbogacenie Skarbu Państwa spowodowane orzeczeniem przypadku przedmiotu miałyby miejsce, wtedy, gdyby orzeczenie przypadku nastąpiło z naruszeniem przepisów prawa karnego skarbowego określających przesłanki takiego orzeczenia (zob. A. R. Światłowski, *Kodeks ...*, s. 627).

Na uwagę zasługuje art. 180 § 2 k.k.s., który stanowi, że osoba roszcząca sobie prawo do przedmiotu objętego przepadkiem może dochodzić swych roszczeń jedynie w trybie określonym w art. 119 k.k.s. W piśmiennictwie wskazuje się, że przepis ten wyklucza możliwość zgłoszenia powództwa przeciwegzekucyjnego na podstawie art. 841

k.p.c. (zob. A. Orłowska, A. Antkiewicz, *Prawa osoby...*, s. 181, a także na gruncie u.k.s. z 1971 r.: F. Zedler, *Interwencja z art. 19 ustawy karnej skarbowej*, „Palestra” nr 11/1973, s. 66). Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia stanowi zatem podstawową gwarancję ochrony praw osoby, której przedmiot uległ przypadkowi i która z przyczyn od siebie niezależnych nie zgłosiła interwencji.

3. Ocena zgodności art. 119 § 3 k.k.s. z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

3.1. Skarżąca zarzuciła, że określony w art. 119 § 3 k.k.s. dwuletni termin, po upływie którego wygasa roszczenie przewidziane w art. 119 § 2 k.k.s., jest zbyt krótki i nie zapewnia skutecznej realizacji przysługującego jej prawa.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Przepis ten obejmuje zatem ochroną wszystkie prawa majątkowe i zobowiązuje ustawodawcę zarówno do ustanowienia regulacji zapewniających ochronę prawną prawom majątkowym jak i do powstrzymywania się od wprowadzania regulacji, które mogłyby pozbawić lub ograniczyć ochronę tych praw. Przewidziane w art. 119 § 2 k.k.s. roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia stanowi prawo, które podlega konstytucyjnej ochronie jako „inne prawo majątkowe” w rozumieniu art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji.

3.2. Terminy określone w art. 119 § 3 k.k.s. mają charakter terminów zawitych; ich upływ skutkuje wygaśnięciem roszczenia oraz powinny być uwzględniane przez sąd z urzędu (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 508). Terminy te wyznaczają zakres czasowy przysługiwania roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Biorąc pod uwagę całokształt obowiązujących przepisów postępowania w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe, nie można wykluczyć sytuacji polegającej na tym, że właściciel przedmiotu podlegającego przypadkowi, który nie zgłosił interwencji z przyczyn od siebie niezależnych, zostanie poinformowany o utracie własności dopiero przez organ egzekucyjny, po upływie terminu na wystąpienie z roszczeniem z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Z przedstawionego przez skarżącą opisu stanu faktycznego, niezakwestionowanego przez sądy rozpoznające jej powództwo o odszkodowanie, wynika, że sytuacja taka miała miejsce w sprawie, która leżała u podstaw rozpoznawanej skargi konstytucyjnej. Obowiązki art. 119 § 3 k.k.s. w obecnym kształcie może tym samym powodować pozbawienie osoby będącej właścicielem przedmiotu ulegającego przypadkowi, która z przyczyn od siebie niezależnych nie wystąpiła z interwencją w postępowaniu karnoskarbowym, możliwości realizacji przysługującego jej prawa dochodzenia roszczenia od Skarbu Państwa z powodu braku wiedzy o orzeczeniu przypadku tego przedmiotu.

Zaskarżony przepis, ujmowany w całokształcie regulacji prawnych dotyczących przypadku przedmiotu, stwarza stan rzeczy, który uniemożliwia uprawnionemu w pewnych sytuacjach realizację przysługującego mu prawa dochodzenia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Z jednej strony, od chwili rozpoczęcia przewodu sądowego ustaje obowiązek informowania uprawnionego do zgłoszenia interwencji o toczącym się postępowaniu karnoskarbowym, w którym może zostać orzeczony wypadek przedmiotu, będący jej własnością (zob. A. R. Świątłowski, *Kodeks...*, s. 696; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 547). Z drugiej strony postępowanie egzekucyjne może przebiegać w taki sposób, że dawny właściciel dowie się o prawomocnym orzeczeniu przypadku przedmiotu dopiero w czasie, który uniemożliwia mu sprostanie wymaganiom art. 119 § 3 k.k.s.

Stosownie do art. 188 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.) rzeczy ruchome przejęte przez organ

wykonujący środek karny przepadku podlegają spieniężeniu według przepisów o egzekucji świadczeń pieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zobowiązany w postępowaniu egzekucyjnym nie ma wpływu na to, kiedy dowie się o toczącym się postępowaniu. Nie ma też wpływu na realizowanie przez organy egzekucyjne zasady szybkości postępowania, która obowiązuje także w postępowaniu egzekucyjnym (por. art. 12 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, ze zm., w związku z art. 18 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954, ze zm.; por. też wyroki WSA w Warszawie z 1 sierpnia 2007 r., sygn. akt III SA/Wa 403/07, Lex nr 441045 oraz z 12 kwietnia 2005 r., sygn. akt III SA 3483/03, Lex nr 165982).

Trybunał Konstytucyjny wskazywał we wcześniejszym orzecznictwie, że w ramach konstytucyjnej ochrony określonego prawa majątkowego znajduje się także ochrona możliwości realizacji tego prawa (zob. wyrok z 19 grudnia 2002 r., sygn. K 33/02, OTK ZU nr 7/A/2002, poz. 97). W uzasadnieniu wyroku z 1 września 2006 r., sygn. SK 14/05 dotyczącym przedawnienia roszczenia o odszkodowanie za szkodę na osobie Trybunał stwierdził, że istota przedawnienia roszczeń majątkowych powinna być wiązana jedynie z sytuacją, w której wystąpiły realne możliwości jej dochodzenia. Z punktu widzenia podstawowych zasad sprawiedliwości i zasad prawidłowej legislacji nie może być utrzymywany w systemie mechanizm prowadzący *de facto* do kreacji pozornego prawa majątkowego, czyli prawa, które powstając staje się od razu nieskuteczne (OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 97).

Ustawodawca, pozostawiając w ramach kolejnych ustaw z zakresu prawa karnoskarbowego ten sam mechanizm przedawniania roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przysługującego w związku z przepadkiem rzeczy i brakiem możliwości zgłoszenia interwencji do postępowania, uznał, że termin, w którym można dochodzić tego roszczenia, wymaga odmiennego uregulowania w porównaniu z rozwiązaniami przewidzianymi w kodeksie cywilnym. Jako *ratio legis* tego szczególnego rozwiązania mogą służyć: zamiar koncentracji postępowania karnoskarbowego i rozstrzygnięcia o roszczeniach cywilnoprawnych, zamiar szybkiej eliminacji korzyści majątkowych związanych z przestępstwami i wykroczeniami skarbowymi, a także interesy fiskalne państwa. Wskazane wartości nie uzasadniają jednak takiego ograniczenia ochrony prawa majątkowego określonego w art. 119 § 2 k.k.s., które może prowadzić w praktyce do braku możliwości realizacji tego prawa z przyczyn niezależnych od uprawnionego podmiotu.

Zaskarżony przepis, z uwagi na możliwe skutki jego obowiązywania polegające na pozbawieniu możliwości realizacji prawa majątkowego określonego w art. 119 § 2 k.k.s. może prowadzić do naruszenia istoty tego prawa. Naruszenie istoty prawa majątkowego chronionego w art. 64 Konstytucji występuje wtedy, gdy wprowadzone ograniczenia dotyczą podstawowych uprawnień składających się na treść określonego prawa i uniemożliwiają realizację przez to prawo jego funkcji, którą ma ono pełnić w porządku prawnym (zob. wyrok z 12 stycznia 1999 r., sygn. P 2/98, OTK ZU nr 1/1999, poz. 2 oraz wyrok z 12 stycznia 2000 r., sygn. P 11/98, OTK ZU nr 1/2000, poz. 3), lub w ogóle uniemożliwiają korzystanie z tego prawa (zob. wyrok z 25 maja 1999 r., sygn. SK 9/98, OTK ZU nr 4/1999, poz. 78). Kwestionowany w niniejszej sprawie przepis art. 119 § 3 k.k.s. może powodować sytuacje, w których osoba uprawniona do przedmiotu podlegającego przepadkowi pomimo wykazywania się wymaganą starannością we własnych sprawach dowiadyuje się o przysługującym jej roszczeniu z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia już po upływie terminu do jego zgłoszenia, czego skutkiem jest wygaśnięcie roszczenia. Z uwagi na brak wartości konstytucyjnych uzasadniających ograniczenia „innego prawa majątkowego”, które z uwagi na uniemożliwienie jego

realizacji powoduje naruszenie jego istoty, Trybunał Konstytucyjny orzeka, że zaskarżony przepis jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

4. Ocena zgodności art. 119 § 3 k.k.s. z art. 64 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

4.1. Jako wzorce kontroli konstytucyjności wskazano w *petitum* skargi konstytucyjnej także art. 64 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji. Wyrażona w art. 64 ust. 2 Konstytucji zasada równej ochrony praw majątkowych stanowi szczególną postać ogólnej zasady równości przewidzianej w art. 32 Konstytucji. Zgodnie z utrwaloną linią orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego z zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji, wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną) powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań, zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Podmioty różniące się mogą być natomiast traktowane odmiennie. Ocena każdej regulacji prawnej z punktu widzenia zasady równości musi być zatem poprzedzona dokładnym zbadaniem sytuacji prawnej podmiotów i przeprowadzeniem analizy, zarówno jeśli chodzi o ich cechy wspólne jak i cechy różniące (por. orzeczenie z 9 marca 1988 r., sygn. U 7/87, OTK w 1988 r., poz. 1; oraz wyroki z: 28 maja 2002 r., sygn. P 10/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 35; 14 lipca 2004 r., sygn. SK 8/03, OTK ZU nr 7/A/2004, poz. 65; 21 października 2008 r., sygn. SK 51/04, OTK ZU nr 8/A/2008, poz. 140).

4.2. Skarżąca wskazała, że kodeks cywilny przewiduje dziesięcioletni termin przedawnienia roszczeń z czynów niedozwolonych, podczas gdy kwestionowany art. 119 § 3 k.k.s. przewiduje termin dwóch lat, którego upływ powoduje, że roszczenie przewidziane w art. 119 § 2 k.k.s. wygasa. W jej ocenie jest to rażąca dysproporcja powodująca stan, w którym nie wszyscy są równi wobec prawa. Skarżąca wskazała, że gdyby w jej sprawie znalazły zastosowanie regulacje kodeksu cywilnego wówczas termin ten wynosiłby dziesięć lat, co stwarzałoby szansę rzeczywistej ochrony jej praw. Skarżąca podkreśla również, że kwestionowana regulacja stawia w uprzywilejowanej sytuacji Skarb Państwa.

4.3. Według brzmienia art. 64 ust. 2 Konstytucji własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Jednakże zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego gwarancja równej ochrony praw majątkowych nie może być utożsamiana z identycznością intensywności ochrony udzielanej poszczególnym kategoriom praw majątkowych. Równość bowiem należy odnosić jedynie do praw majątkowych należących do tej samej kategorii. Nie jest natomiast dopuszczalne rozumienie równości jako przypisanie tych samych gwarancji ochronnych prawom majątkowym, które należą do różnorodnych typów praw majątkowych, choćby nawet zbliżone było ich ujęcie funkcjonalne (zob. wyrok z 2 czerwca 1999 r., sygn. K 34/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 94).

Skarżąca porównała kwestionowaną regulację dotyczącą terminu wygaśnięcia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia określonego w art. 119 § 2 k.k.s. z przepisami kodeksu cywilnego określającymi terminy przedawnienia roszczeń z tytułu czynów niedozwolonych. W skardze konstytucyjnej nie wykazano, że prawo podmiotowe określone w art. 119 § 2 k.k.s., tj. roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, oraz uregulowane w przepisach kodeksu cywilnego roszczenie odszkodowawcze z czynów niedozwolonych należą do tej samej kategorii praw podmiotowych. Wskazane prawa podmiotowe różnią się zarówno co do konstrukcji jak i funkcji tak, że nie można traktować ich jako praw podmiotowych należących do tej samej kategorii. Z tej przyczyny nie można

uznać, że art. 64 ust. 2 Konstytucji wymaga dla tych praw takich samych gwarancji ochronnych.

4.4. Prokurator Generalny jak i Marszałek Sejmu wskazali, że naruszenie konstytucyjnej zasady równej ochrony praw majątkowych związane jest z nierównym traktowaniem podmiotów, którym przysługuje roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia na podstawie art. 119 § 2 k.k.s., w porównaniu z podmiotami, którym przysługuje roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia na innej podstawie. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przedawniają się z upływem dziesięciu lat (zob. art. 118 k.c.). Tymczasem zaskarżony przepis przewiduje krótszy termin i inny skutek, czyli wygaśnięcie roszczenia. W ocenie Prokuratora Generalnego i Marszałka Sejmu ustawodawca dokonał zatem zróżnicowania sytuacji prawnej podmiotów, którym przysługuje prawo dochodzenia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Samo wprowadzenie odstępstw dotyczących terminów przedawnienia lub wygaśnięcia roszczenia majątkowego nie może być uznawane za naruszenie zasady równej ochrony praw majątkowych. System prawa przewiduje liczne regulacje szczegółowe określające w sposób odmienny od ogólnych przepisów prawa cywilnego kwestie dotyczące terminów przedawnienia. Rozwiązanie takie przewiduje wprost art. 118 k.c. wskazujący na zastosowanie ogólnych terminów przedawnienia, pod warunkiem że przepis szczególny nie stanowi inaczej. W prawie cywilnym nie ma natomiast przepisów ogólnych dotyczących terminów zawitych.

Również samo zróżnicowanie wskazanych terminów w ramach roszczeń należących do tej samej kategorii praw majątkowych nie może być uznawane za naruszenie art. 64 ust. 2 Konstytucji. Zróżnicowanie takie bowiem może być uzasadnione specyfiką określonej regulacji szczegółowej. Przykładowo, jeśli chodzi o roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia można wskazać jako przepisy szczególne, określające krótsze terminy dochodzenia roszczeń – oprócz art. 119 § 3 k.k.s. – również art. 76 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz. U. Nr 37, poz. 282, ze zm.) oraz art. 59 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (Dz. U. Nr 37, poz. 283, ze zm.) które przewidują, że roszczenie z tytułu niesłusznego wzbogacenia ulega przedawnieniu z upływem lat trzech, licząc od dnia wygaśnięcia zobowiązania.

4.5. Terminy określone w zaskarżonym art. 119 § 3 k.k.s. są takie same dla wszystkich podmiotów, które z przyczyn od siebie niezależnych nie zgłosiły we właściwym czasie interwencji w postępowaniu karnoskarbowym. Tym samym w ramach kwestionowanej przez skarżącą regulacji nie występuje różnicowanie podmiotów znajdujących się w tej samej sytuacji. Odmienności są dostrzegalne natomiast przy porównaniu kwestionowanej regulacji z ogólnymi przepisami prawa cywilnego dotyczącymi terminów przedawnienia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Samo wprowadzenie tego zróżnicowania nie może być jednak uznane za przejaw naruszenia konstytucyjnej zasady równej ochrony praw majątkowych. Dla konkluzji o takim naruszeniu konieczne byłoby wskazanie argumentów przemawiających za niezasadnością omawianego zróżnicowania. W stanowiskach uczestników postępowania brak jest takich argumentów. W niniejszej sprawie Trybunał nie dostrzegł przyczyn uzasadniających uznanie kwestionowanej regulacji za naruszenie zasady równej ochrony praw i wolności.

Uczestnicy postępowania nie wykazali zatem, że samo wprowadzenie zróżnicowania terminów dochodzenia roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w różnych ustawach można uznać już za naruszenie zasady równej ochrony praw i wolności. Wobec braku uchylecia domniemania konstytucyjności kwestionowanej regulacji

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 119 § 3 k.k.s. jest zgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

5. Inne wzorce kontroli konstytucyjności.

Skarżąca wskazała, że zaskarżony art. 119 § 3 k.k.s. jest niezgodny także z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 3 oraz art. 42 Konstytucji.

Zgodnie z art. 21 ust. 1 Konstytucji Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazywano, że art. 21 Konstytucji wyraża jedną z podstawowych zasad ustrojowych, z której wynika konstytucyjna powinność państwa zagwarantowania ochrony własności (zob. wyrok z 12 stycznia 1999 r., sygn. P 2/98 oraz wyrok z 25 lutego 1999 r., sygn. K 23/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 25). W niniejszej sprawie zakwestionowano regulację określającą termin, którego upływ skutkuje wygaśnięciem prawa do roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przysługującego na podstawie art. 119 § 2 k.k.s. stanowiącego prawo majątkowe inne niż własność. Ponieważ art. 21 ust. 1 Konstytucji nie przewiduje ochrony praw majątkowych innych niż własność (zob. wyrok z 12 stycznia 1999 r., sygn. P 2/98), należy przyjąć, że art. 21 ust. 1 nie może być uznany za adekwatny wzorzec kontroli kwestionowanego w niniejszej sprawie art. 119 § 3 k.k.s.

Również art. 64 ust. 3 Konstytucji odnosi się tylko do prawa własności, nie dotyczy natomiast innych praw majątkowych. z tej samej przyczyny co art. 21 ust. 1 Konstytucji, art. 64 ust. 3 nie stanowi adekwatnego wzorca kontroli konstytucyjności zaskarżonego art. 119 § 3 k.k.s.

Trybunał Konstytucyjny podziela stanowisko Prokuratora Generalnego i Marszałka Sejmu, że art. 42 Konstytucji nie jest adekwatnym wzorcem oceny konstytucyjności art. 119 § 3 k.k.s. Zasady wyrażone w art. 42 Konstytucji mają zastosowanie w postępowaniu karnym i innych postępowaniach o charakterze represyjnym (zob. wyrok z 4 lipca 2002 r., sygn. P 12/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 50). Przepis zaskarżony w niniejszej sprawie dotyczy natomiast postępowania o odmiennym charakterze. Z tego względu Trybunał uznał, że art. 42 Konstytucji nie stanowi właściwej podstawy kontroli konstytucyjności art. 119 § 3 k.k.s.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 119 § 3 k.k.s. nie jest niezgodny z art. 21 ust. 1 art. 42 i art. 64 ust. 3 Konstytucji.

6. Skutki prawne wyroku.

Wraz z utratą mocy obowiązującej art. 119 § 3 k.k.s. w zakresie określonym w sentencji niniejszego wyroku, która nastąpi z dniem jego ogłoszenia, do roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przewidzianego w art. 119 § 2 k.k.s. znajdzie zastosowanie art. 119 § 3 k.k.s. w zakresie, w jakim przewiduje trzymiesięczny termin do wytoczenia powództwa, liczony od dnia, w którym powód dowiedział się o prawomocnym orzeczeniu przepadku przedmiotu, jak również skutek niewniesienia powództwa w terminie, polegający na wygaśnięciu roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Zamiast terminu dwóch lat, po upływie którego roszczenie wygasa, liczonego od daty prawomocnego orzeczenia przepadku przedmiotów, znajdzie natomiast zastosowanie dziesięcioletni termin przewidziany w art. 118 k.c. Termin ten odnosi się co prawda do przedawnienia roszczeń majątkowych, jednakże uzasadnione jest jego zastosowanie przez analogię do terminu zawitego przewidzianego w art. 119 § 3 k.k.s. (por. na temat analogicznego stosowania przepisów o przedawnieniu do terminów zawitych, B. Kordasiewicz, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2002, s. 641-642).

Rozstrzygnięcie co do ewentualnego wprowadzenia innego terminu dochodzenia

roszczeń określonych w art. 119 § 2 k.k.s. należy do ustawodawcy. Rolą sądu konstytucyjnego jest natomiast kontrola kwestionowanego aktu normatywnego pod kątem spełnienia wymaganego standardu ochrony praw podmiotowych, wyznaczonego przez przepisy konstytucyjne. Standard ten będzie spełniony, jeżeli termin wyznaczony przez ustawodawcę realnie umożliwi osobom uprawnionym realizację ich praw określonych w art. 119 § 2 k.k.s.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.